

МАЛІ ПІДПРИЄМСТВА В ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЇ: АКТУАЛЬНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ, НЕОБХІДНІСТЬ

SMALL BUSINESS IN TRANSITION: REVELANCE, PROSPECTS, NECESSITY

УДК 339.187.44

Михальчук Л.В.
старший викладач
кафедри підприємництва та економіки
підприємств
Університет митної справи та фінансів
Марченко А.О.
студентка
Університет митної справи та фінансів

У статті розглянута динаміка малого підприємництва в Україні, ефективність державної політики у сфері малого бізнесу. Визначено шляхи удосконалення розвитку на прикладі світового досвіду. Проаналізована динаміка за 2010-2016 рр.

Ключові слова: мале підприємництво, малий бізнес, динаміка розвитку, світовий досвід, державна політика.

В статье рассмотрена деятельность малого предпринимательства в Украине, эффективность государственной политики в сфере малого бизнеса. Определены пути совершенствования развития на

примере зарубежного опыта. Проанализирована динамика за 2010-2016 гг.

Ключевые слова: малое предпринимательство, малый бизнес, динамика развития, зарубежный опыт, государственная политика.

The article considers the activities of small business in Ukraine, the effectiveness of state policy in the sphere of small business. There was determined ways of improvement of the development on the example of foreign experience. We analyzed the dynamics for 2010-2016.

Key words: small business, development dynamic, foreign experience, state policy.

Постановка проблеми. Малий бізнес є важливою складовою господарської системи країни, оскільки без нього неможливий розвиток регіональної економіки. Він пов'язаний з вирішенням низки питань не тільки економічного, але й соціального характеру, а саме: забезпечення зайнятості населення, подолання бідності, підвищення рівня ділової активності населення, зміцнення економічного потенціалу регіонів, сприяння розвитку конкуренції у підприємницькому середовищі. Саме тому існує потреба у створенні ефективної системи функціонування та розвитку малого підприємництва, вдосконалення існуючої законодавчої бази, що регулює його діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі аспектам розвитку малого підприємництва, проблемам та шляхам їх вирішення присвячено праці вітчизняних фахівців: А. Безус, Ю. Кулиняка, І. Єпіфанцевої, О. Сороківської, Н. Турської, К. Шафранової та інших. Попри позитивний вклад науковців у дослідженні питання подальшого розвитку малого підприємництва в Україні, ще залишається низка невирішених проблем.

Постановка завдання: проаналізувати сучасний стан малого підприємництва в Україні та

визначити перспективи його подальшого розвитку з урахуванням світового досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Критеріями розвитку та успіху справ у малому підприємстві насамперед є рівень доходів та число бажаючих займатися малим бізнесом. В Україні у 2016 році налічувалося близько 343 тис. підприємств, з яких 326763 підприємства є малими. Тобто, частка малого бізнесу на сьогоднішній день складає 95,5% [6]. Крім того, у 2016 році налічувалося 1 млн. 765 тис. фізичних осіб-підприємців [6] (рис. 1).

Аналіз динаміки кількості малих підприємств та кількості фізичних осіб-підприємців в період 2010-2016 рр. дозволяє зробити висновок, що сучасний стан малого бізнесу в Україні не можна назвати задовільним (табл. 1, рис. 2).

Найкращий показник, що характеризує кількість малих підприємств в Україні був у 2013 р, кількість малих підприємств становила 373 809. Різкий спад кількості малих підприємств спостерігається у 2014 р.

Показники 2014-2016 рр. коливаються в межах 325-327 тис. підприємств, що є меншим на

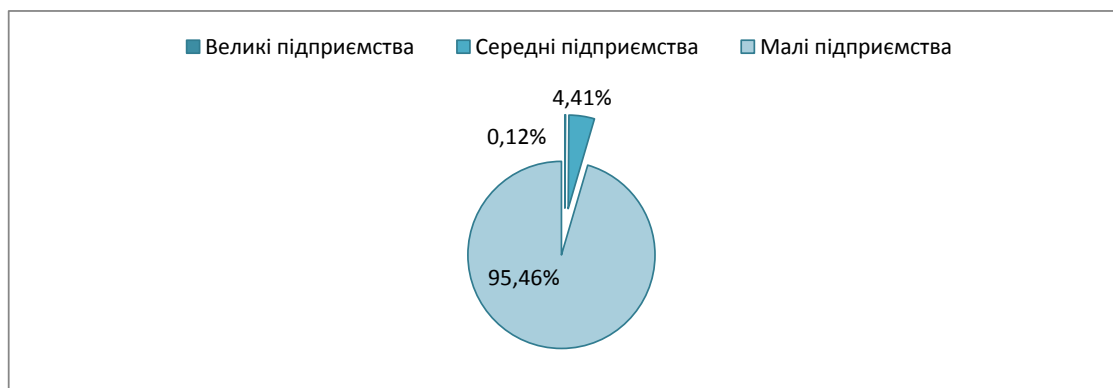

Рис. 1. Частка малих підприємств у загальній кількості у 2016 р.

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

50 000 від 2013 р, та близько 30 000 від 2010 р. Це зумовлено низкою політичних та соціально-економічних проблем, які в свою чергу спричинили несприятливий інвестиційний клімат та обмеженість державної підтримки.

Аналіз динаміки фізичних осіб-підприємців показує, що, починаючи з 2010 р., спостерігається тенденція спаду та значні коливання у динаміці (рис. 2). Категорія власників малого бізнесу завжди була найбільш вразливою до ряду зовнішніх подразників. Серед них можна виділити такі: податкове та митне законодавство, недостатній попит на його товари та послуги, коливання цін на виробничі ресурси та товари збуту, відсутність дієвої державної політики у сфері підтримки малого бізнесу, тощо [5] (рис. 3).

Тенденція зменшення кількості фізичних осіб-підприємців зберігається з 2010 р. до 2012 р, показник якого є мінімальним і становить 1 234 831 осіб. Пожвавлення починається у 2013 р. У 2016 р. кількість зросла до 1 765 234 осіб, тобто, починаючи з 2013 р., динаміка є позитивною, але максимальний показник залишається у 2010р. (1 804 763 осіб) [6].

Дорожня карта розвитку підприємництва в Україні, що була розроблена у 2014 р. на перспективу, визначила низку проблем у сфері малого

бізнесу, серед них можна виділити найбільш впливові (рис. 4):

У сучасних умовах державна політика України більш спрямована на розвиток великих підприємств, ніж малих, тому що великі підприємства характеризуються дисциплінованістю у виплаті значного обсягу податків, що є вигідним для державного бюджету. Що стосується державної політики, спрямованої на вирішення проблем у сфері малого підприємництва, то вона наразі має такі напрями [1]:

- лібералізація системи державного регулювання господарської діяльності та відносин малого бізнесу з органами публічної влади;
- забезпечення реального захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання при взаємодії з органами публічної влади;
- підвищення прозорості здійснення адміністративних процедур та надання послуг органами публічної влади.

Впровадження дієвих підходів до формування державної політики потребує спільних зусиль органів публічної влади, суб'єктів малого підприємництва та інститутів громадянського суспільства. Дорожня карта розвитку підприємництва в Україні сформулювала пропозиції щодо удосконалення

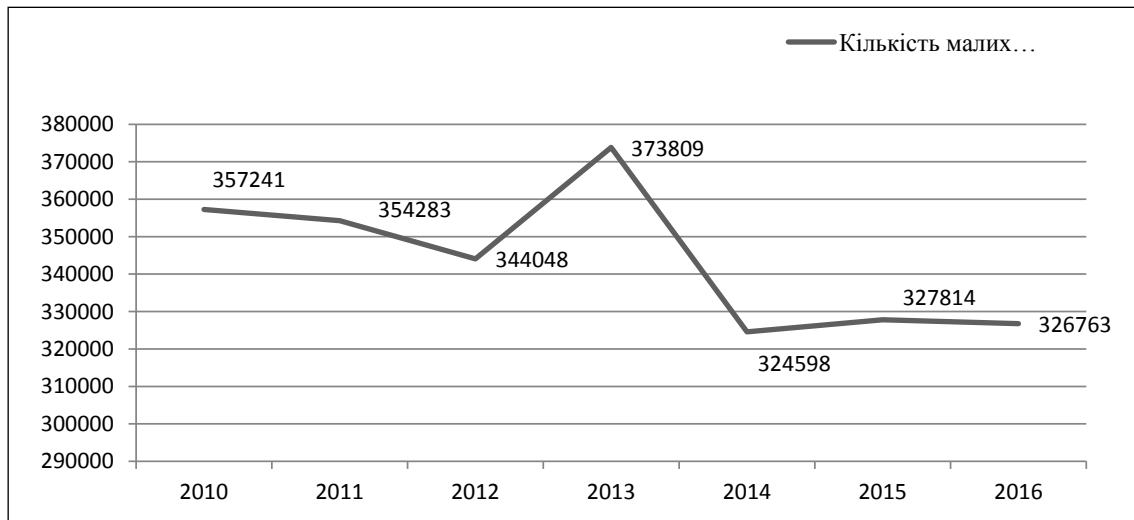

Рис. 2. Кількість малих підприємств в Україні, 2010–2016 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

Таблиця 1

Динаміка кількості малих підприємств в період 2010-2016 рр.

Назва	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Кількість малих підприємств	357 241	354 283	344 048	373 809	324 598	327 814	326 763
Темп приросту Базисний, %	-	-0,83	-3,69	4,64	-9,14	-8,24	-8,53
Ланцюговий, %	-	-0,83	-2,89	8,65	-13,16	0,99	-0,32
Фізичні особо-підприємці	1 804 763	1 325 619	1 234 831	1 328 392	1 590 448	1 630 571	1 765 234
Темп приросту Базисний, %	-	-26,55	-31,6	-26,4	-11,87	-9,67	-2,19
Ланцюговий, %	-	-26,55	-6,85	7,58	19,73	2,52	8,26

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

Рис. 3. Динаміка кількості фізичних осіб-підприємців у 2010–2016 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

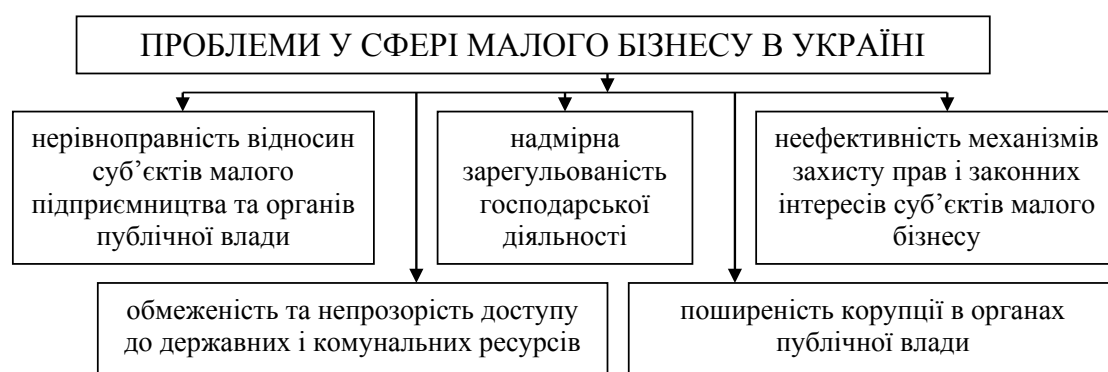

Рис. 4. Наявні проблеми у сфері малого бізнесу в Україні

Джерело: побудовано авторами на основі [1]

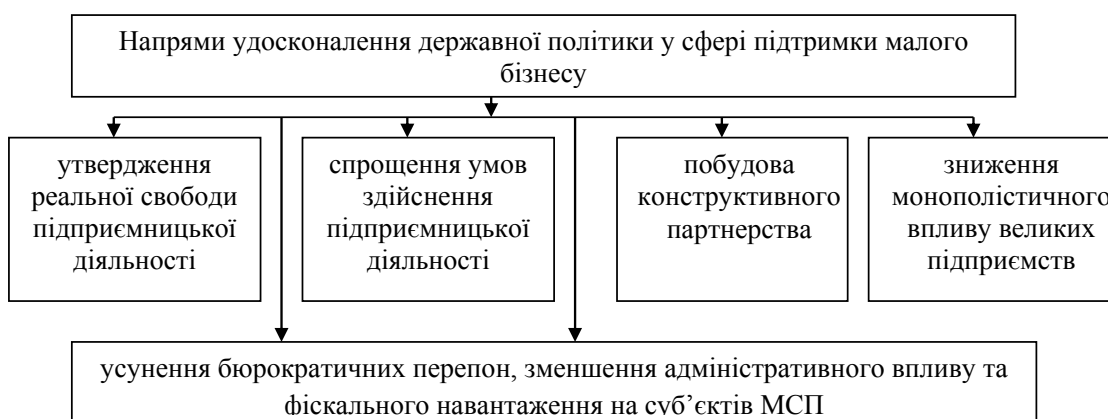

Рис. 5. Пропозиції щодо удосконалення державної політики у сфері підтримки малого бізнесу

Джерело: побудовано авторами на основі [1]

державної політики у сфері підтримки малого бізнесу, які можна побачити на рисунку 5 [1].

Пропоновані зміни спрямовані на вирішення проблем та досягнення результатів, які потребують саме нормативно-правового втручання, сформовані відповідно до основних пріоритетів

розвитку малого підприємництва. Звернемося до світового досвіду підтримки.

Світовий досвід показує, що навіть у період глибокої кризи малий бізнес завдяки своїй гнучкості і мобільності позитивно впливав на розвиток економіки, завдяки своїй здатності створювати

нові робочі місця й поглинати надлишкову робочу силу під час циклічних спадів та структурних зрушень економіки (табл. 2).

За побудованою таблицею можна простежити значну роль малого підприємництва у соціально-економічному, політичному житті кожної з країн, оскільки у секторі малого бізнесу знаходиться більша частина підприємств, зосереджена більша частина економічно активного населення та виробляється близько половини частки ВВП. Найбільша доля ВВП спостерігається у Німеччині, а саме: 57%, Італії -55%, США та Великій Британії -52% [4]. В Україні цей показник становить лише 7% при 95,5% малих підприємств у загальному секторі, на це необхідно звернути увагу. Помітно, що Україна значно відстає від зарубіжних країн, саме тому слід звернутися до світового досвіду.

У розвинених країнах фінансова підтримка здійснюється встановленням для підприємств малого бізнесу знижених ставок оподаткування, а також наданням податкових пільг, що дає змогу підприємцям резервувати частину одержаних ними прибутків та спрямувати її на інвестування у власне виробництво [4].

Японський досвід підтримки і розвитку МСП відрізняється високим рівнем впливу держави на основні процеси реформування економіки країни. У рамках національної промислової політики, починаючи з 1946 р., Японським Урядом було ухвалено понад 40 найважливіших законів і організаційних рішень, направлених на створення цілісної системи правового і системного забезпечення, принципів регулювання, механізмів виконання і контролю, забезпечуючи розвиток і підтримку малого бізнесу [2].

Найбільш показовий досвід розвитку МСП на основі розукрупнення приватизованих підприємств Східної Німеччини. У середньому зі 100 підприємств у ході розукрупнення утворювалося 125 акціонерних товариств і товариств з обмеженою відповідальністю [2].

Специфіка розвитку малого бізнесу, наприклад, у Швеції полягає в тому, що у цій країні досить розвиненими є сімейний бізнес, споживча кооперація

та різні підприємницькі угруповання на базі кооперативних зв'язків [4].

Аналіз досвіду провідних країн світу у сфері підтримки та розвитку малого підприємництва дає змогу виділити основні риси [2]:

- регуляція питань державної підтримки підприємницької діяльності;
- розвинена система спеціалізованих урядових закладів та організацій із державним або змішаним капіталом, які забезпечують скоординоване виконання комплексу завдань щодо підтримки підприємництва, зокрема, малого;
- регіональне розмежування функцій між центральними, регіональними та місцевими органами місцевої влади;
- розробка і реалізація системи державних програм фінансового, технологічного, інформаційного, зовнішньоекономічного, консультаційного кадрового сприяння малому підприємству;
- асигнування програм підтримки малого підприємництва з бюджетів різних рівнів;
- створення стимулюючих податкових інструментів;
- використання різноманітних форм і методів фінансування;
- створення спеціалізованих фінансових, кредитних, страхових та інвестиційних інститутів;
- заохочення приватних кредитів та інвестицій у сферу малого підприємництва шляхом державних гарантій, страхування;
- взаємодія органів державної влади різних рівнів зі спілками та об'єднаннями підприємців з метою врахування їхніх пропозицій при розробці та прийнятті відповідних рішень, нормативно-правових актів тощо [2].

Висновки з проведеного дослідження. Аналіз динаміки малого підприємництва в Україні показав, що з кожним роком ситуація погіршується. Кількість малих підприємств та фізичних осіб-підприємців значно зменшилася. Дана тенденція свідчить про наявність проблем. Для покращення ситуації необхідно розпочати пошук актуальних шляхів підвищення ефективності діяльності підприємств.

Таблиця 2

Світовий досвід ролі малого бізнесу в економіку країн 2016р.

Показник	Країна							
	США	Канада	Японія	Німеччина	Франція	Італія	Велика Британія	Україна
Доля малого бізнесу у кількості підприємств, %	97,6	99,8	99,2	99,3	97,6	99,1	97,6	95,5
Їх доля в ВВП, %	52	43	51,6	57	49,8	55	52	7
Чисельність працівників МП	25-99	До 49	5-20	до 9	до 200	10-50	10-49	10-50
Обсяг виручки для малого підприємства	До 5 млн. дол.	До 5 млн. дол.	До 10 млн. дол.	До 700 тис. євро	До 20 млн. євро	До 10 млн. євро	До 10 млн. євро	До 10 млн. євро

Джерело: побудовано авторами на основі [4]

Світовий досвід свідчить про те, що насамперед необхідно удосконалити державну політику у сфері розвитку та підтримки малого бізнесу. Досвід зарубіжних країн становить певний інтерес для України і загальні риси, властиві багатьом країнам, мають враховуватися при формуванні державної політики підтримки малого підприємництва в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дорожня карта розвитку підприємництва в Україні: 2015 – 2016 роки. – К.: Центр громадської експертизи, Центр міжнародного приватного підприємництва, 2014. – 20 с.
2. Думенко О.В. Зарубіжний досвід підтримки малого і середнього підприємництва / О.В. Думенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/29224/1/Dumenko.pdf>
3. Єпіфанцева І.М. Основні аспекти розвитку малого бізнесу в Україні / І.М. Єпіфанцева, О.А. Маковецька // Труды Одесского политехнического университета. – 2009. – Вип. 1(31). – С. 211-215.
4. Зарубіжний досвід підтримки малого і середнього підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kfpp.ru/analytics/material/foreignsupportexp.php>
5. Кулиняк Ю.І. Багаторівневі порівняння стану та розвитку малих підприємств України / Ю.І.Кулиняк // Економічний простір. – 2016. – № 105. – С. 78-88.
6. Показники структурної статистики по суб'єктах господарювання з розподілом їх за розмірами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Поліщук Н. Динаміка малого підприємництва у 2005-2013 роках / Н.Поліщук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infolight.org.ua/content/dinamika-malogo-pidpriemnictva-u-2005-2013-rokah>
8. Хаустова К.М. Стратегічні аспекти розвитку підприємств малого бізнесу в регіоні / К.М. Хаустова, М.М. Антощук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/6/33.pdf>

REFERENCES:

1. Dorozhnia karta rozvytku pidpriemnytstva v Ukraini: 2015-2016 roky. – K.: Tsent hromadskoi eksperytyzy, Tsent mizhnarodnoho pryvatnoho pidpriemnytstva, 2014. – 20 s.
2. Dumenko O.V. Zarubizhnyi dosvid pidtrymky maloho i serednoho pidpriemnytstva / O.V. Dumenko [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/29224/1/Dumenko.pdf>
3. Yepifantseva I.M. Osnovni aspekty rozvytku maloho biznesu v Ukraini / I.M.Yepifantseva, O.A.Makovetska // Trudy Odesskoho polytekhnicheskoho unyversyteta. – 2009. – Vyp. 1(31). – S. 211-215.
4. Zarubizhnyi dosvid pidtrymky maloho i serednoho pidpriemnytstva [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://kfpp.ru/analytics/material/foreignsupportexp.php>
5. Kulyniak Yu.I. Bahatorivnevi porivniannia stanu ta rozvytku malykh pidpriemstv Ukrainy / Yu.I.Kulyniak // Ekonomichnyi prostir. – 2016. – # 105. – S. 78-88.
6. Pokaznyky strukturnoi statystyky po subiektakh hospodariuvannia z rozpodilom yikh za rozmiramy [Elektronnyk resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Polishchuk N. Dynamika maloho pidpriemnytstva u 2005-2013 rokakh / N. Polishchuk [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://infolight.org.ua/content/dinamika-malogo-pidpriemnictva-u-2005-2013-rokah>
8. Khaustova K.M. Stratehichni aspekty rozvytku pidpriemstv maloho biznesu v rehioni / K.M. Khaustova, M.M. Antoshchuk [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/6/33.pdf>

Mykhalchuk L.V.

Senior Instructor at Department of Entrepreneurship and Business Economics
University of Customs and Finance

Marchenko A.O.

Student
University of Customs and Finance

SMALL BUSINESS IN TRANSITION: REVELANCE, PROSPECTS, NECESSITY

Small businesses are an important part of the economic system of the country, because it is impossible without the development of regional economy. It is associated with addressing a number of issues, not only economic but also social, namely employment, poverty reduction, increased business activity of the population, the strengthening of the economic potential of the regions, promote competition in the business environment. That is why there is a need to create an effective system of functioning and development of small businesses, improve the existing legislative framework governing its activities.

In a paper presented at the review, analysis of the current state of small business in Ukraine and by the prospects of its further development, taking into account international experience. The analysis of the dynamics of small enterprises, the number of private entrepreneurs in Ukraine and the world and their contribution to GDP.

Publication of the article is appropriate because the analysis of the dynamics of small business in Ukraine showed that every year the situation worsens. Due to the fact that in Ukraine the number of small businesses and individual entrepreneurs has decreased, this trend indicates a problem.

The article suggests ways to improve state policy in sphere of small business. Was analysed comparative the indicators of Ukraine with other countries. The experience of leading countries in the field of small business support.